

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/26873/2024

TUKINAISEN LAUSUNTO OIKEUSMINISTERIÖLLE

Asia: Lausunto naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin (NKV-direktiivi) täytäntöönpanoa koskevasta työryhmämietinnöstä

Pidämme työryhmän ehdotuksia pääosin kannatettavina mutta katsomme, että mietinnössä ei kaikilta osin tunnisteta lähisuhdeväkivallan uhrin erityisen haavoittuvaa asemaa eikä väkivallan pitkäkestoisia vaikutuksia uhriin ja hänen läheisiinsä.

Lähisuhde- ja seksuaaliväkivalta poikkeavat monista muista rikoksista siinä, että kyseessä on erityisen intiimi rikos, jossa tekijä ja uhri usein tuntevat toisensa. Lähisuhdeväkivallan tekijä on usein valta-asemassa uhriin nähden, erityisesti jos heillä on yhteisiä lapsia ja taloudellisia sidoksia. Tällöin kontrolli voi jatkua myös eron jälkeen. Väkivallan ja henkirikoksen riski voi kasvaa eron tai rikosprosessin käynnistymisen yhteydessä, jolloin uhrin turvallisuutta tulisi arvioida matalalla kynnyksellä.

Pidämme erittäin tärkeänä työryhmän ehdotusta velvoittaa esitutkintaviranomaiset arvioimaan seksuaalirikosten ja lähisuhdeväkivallan asianomistajien riskiä joutua uudelleen väkivallan kohteeksi. Riskinarvioinnin tulee kuitenkin olla aidosti moniammatillista, systemaattista ja valtakunnallisesti yhdenmukaista. Pelkkä muodollinen arviointi ei riitä, mikäli sen perusteella ei toteuteta konkreettisia suojelutoimia tai ohjata uhria riittävien tukipalvelujen piiriin.

Kiinnitämme huomiota siihen, että lähisuhdeväkivallan uhrit eivät aina kykene itse arvioimaan turvallisuuttaan tai tuomaan sitä esille viranomaisille. Pelko, psyykkinen traumatisoituminen, riippuvuussuhde tekijään sekä lasten turvallisuuteen liittyvät huolet voivat estää avun hakemista. Tämän vuoksi viranomaisilla tulee olla korostunut vastuu riskien tunnistamisesta ja suojelutoimien käynnistämisestä myös silloin, kun uhri ei niitä aktiivisesti itse vaadi.

Pidämme myönteisenä sitä, että erityisen suojelun tarpeessa olevien asianomistajien suojaa laajennetaan koskemaan myös lapsia ja muita asianomistajasta riippuvaisessa asemassa olevia henkilöitä. Katsomme kuitenkin, että lapsen asemaa lähisuhdeväkivallan yhteydessä tulisi vahvistaa nykyistä enemmän. Lasten oikeus turvalliseen kasvuun on turvattava ja esimerkiksi toisen vanhemman käyttämä väkivalta tulee ottaa huomioon lasten huolto- ja tapaamissopimuksia tehtäessä.

Erityisen huolestuttavana pidämme työryhmän johtopäätöstä, jonka mukaan rikoksen tekemistä lapsen läsnä ollessa ei tulisi erikseen kriminalisoida eikä säätää rangaistuksen koventamisperusteeksi. Tutkimusnäyttö osoittaa, että lapsen altistuminen lähisuhdeväkivallalle aiheuttaa merkittäviä ja pitkäkestoisia haittoja lapsen kehitykselle, terveydelle ja turvallisuudelle riippumatta siitä, kohdistuuko fyysinen väkivalta suoraan lapseen. Lapsi on väkivaltatilanteessa aina uhri, ei pelkkä sivustakatsoja.

Katsomme, että lainsäädännön tulisi nykyistä selvemmin tunnistaa lapsen läsnäolo väkivaltatilanteessa teon vahingollisuutta lisäävänä seikkana Istanbulin sopimuksen (artikla 46) sekä lapsen oikeuksien sopimuksen (artiklat 6, 19) mukaan. Mikäli erillistä kriminalisointia ei katsota tarkoituksenmukaiseksi, vähintäänkin rangaistuksen koventamisperusteen säätämistä tulisi arvioida uudelleen.

Lisäksi katsomme, että lähisuhdeväkivallan uhrien tukipalveluiden saatavuudessa, saavutettavuudessa ja alueellisessa yhdenvertaisuudessa on edelleen merkittäviä puutteita. Uhrin oikeusturva ei toteudu pelkästään rikosoikeudellisen järjestelmän kautta, vaan edellyttää oikea-aikaista kriisiapua, turvallista asumista, oikeudellista neuvontaa sekä pitkäjänteistä psykososiaalista tukea. Riskinarvioinnin yhteys konkreettisiin palveluihin tulee varmistaa lainsäädännössä ja käytännön viranomaisyhteistyössä.

Yhteenvetona katsomme, että työryhmän ehdotukset sisältävät useita tarpeellisia uudistuksia, mutta lähisuhdeväkivallan uhrin erityinen haavoittuvuus, väkivallan toistuvuuden riski sekä lapsiin kohdistuvat välilliset vaikutukset edellyttäisivät vahvempaa sääntelyä ja painotusta kuin mietinnössä on esitetty.